

Nincs magyar író, még egyházi személy sem, akinek műveiben oly mély átérzéssel, oly bensőséges szeretettel jutna érvényre a Mária-tisztelet, mint Gárdonyi Gézáéban. Az 1903-ban megjelent AZ A HATALMAS HARMADIK című kisregényében Gárdonyi az emberi kapcsolatok sajátos mozgatórugóját kutatja.

A

főhős, Miska, nős emberként beleszeret Mariskába, a gyönyörű szép hajadon leányba. A férfi már-már el akar válni feleségétől, hogy elvehesse szerelmét, amikor Mariska gyóntatójának bevallja kapcsolatukat. A pap azt mondja a lánynak, hogy nem oldozza fel addig, amíg az nem bánja meg bűnét. Házassal él, így nem oldozhatja fel, ha nem szakítja meg kapcsolatukat. Mariska azt feleli, hogy nem bír Miska nélkül élni.

Később mindent bevall szerelmének, aki megsidja:

„– Szólj világosan! Mit mondtál?

– Azt mondtam a papnak, hogy nem birok tőled elválni. Nem birok, nem birok! Hiába: nem, nem birok!... Nem is akarok!

– A fekete ördögök vigyék el! Akasztófára való! De minek is mentél oda! Tudhattad, hogy...

Mariska a székébe bocsátkozott, és a zsebkendőjét a szemére nyomta. Sírt keservesen.

Én föl és alá jártam a szobában, és szinte tomboltam dühömben.

– Krisztustalan szívű nép! Nem is értem, hogy mért kötjük magunkat hozzájuk! Hiszen van más keresztény vallás is: akár százféle! Tisztábban érzik Krisztus tanítását, mint ők. És ki merné mondani rájuk, hogy nem becsületes emberek! A kálvinisták, a lutheránusok, az unitáriusok. Vértanúk is vannak. Gályarabságot szenvedtek a vallásukért. Még a parasztja se olyan tolvaj, káromkodó, mint a pápista parasztság. Otthagyjuk őket! Még ma otthagyjuk őket! Ha akarod, izenek a református papnak – nekem jóbarátom.

A fejét rázta, s könyörgőn nézett rám:

– Ne heveskedjél!...

– Ne heveskedjek? Még ne is mérgelődjek! Az ellenségeimmel vagy szembeszállok, vagy megvetem őket, és elfordulok tőlük. Válassz más keresztény vallást! Nem bánom akármelyiket. Mindenik tiszta! Krisztus nem gyóntatott, se az apostolok, se a tanítványok.

– Én nem...

– Nem? Még ezek után is ragaszkodol azokhoz a fekete szívű pápista pogányokhoz! Kínóztatod-e magad életed végeiglen!

– Nem, soha többé!

– Áttérünk a kálvinista hitre, vagy az unitáriusra. Az legalább magyar vallás, mind a kettő.

Fájdalmas szemmel nézett reám:

– Nincs Máriája!

– Máriája?

– Máriát nem hagyom! Nem birom elhagyni! És a szentjeimet. A nemes szép lelkeket, akik az emberim örökszép példaképei.”

Avallásosságnak különleges melegséget ad a Mária-tisztelet. Hogy mennyire ősi ez az igény, azt jelzi az evangéliumok tanúsága. János evangéliuma közli a kánai menyegző történetét (Jn 2,1–11), melyből lehetetlen nem kiolvasni Mária közbenjárásának bemutatását. Világosan ott van Jézus szava: „Asszony, a mi gondunk ez? Még nem jött el az én óráim.” De végül mégis megteszi, amire szent anyja céloz.

Mindenki tudja, hogy az evangéliumok nem úgy keletkeztek, hogy valaki leült Jézus feltámadása után, és leírta az emlékeit. Pláne nem úgy, hogy bárki ott jegyzetelt Jézus mellett. Először szó sem volt az örömhír megírásáról, az apostolok csak szóban hirdették Jézus életét, halálát és feltámadását. Amikor ők meghaltak, mások leírták az ősegyház igehirdetését. Tehát az evangéliumok az ősegyház igehirdetését tükrözik. Mária alakja pedig már az ősegyház igehirdetésében, a híveinek tudatában és vallásos érzelmeiben is tagadhatatlanul volt. És azóta is megvan.

Mi a Mária-tisztelet alapja és jelentősége? Az, hogy a Fiú különleges módon beleáll abba a kapcsolatba, ami az anya és a gyermek között van, s ez valami bensőségességet jelent. Az anya és gyermek kapcsolatot mindig értéknek tartották és tartják az emberek. Az az Isten hitelt érdemmel, aki nem úgy jön el, mint egy diadalmas, nagy úr, aki lehengerel mindent, hanem csendes, szolidan beleáll az emberi életbe. Beleáll abba a viszonyba is, ami az anya és gyermeke között van. Ez is hozzátartozik az emberségéhez. Ami nekünk szent, kedves, azt is magára vette. Az emberré lett második isteni személy az édesanyját éppúgy anyjának tekintette, mint mindannyian a saját édesanyánkat. Tehát az emberi és az isteni összeforr. Emiatt sem fog a Mária-tisztelet alábbhagyni az idők során.

Élénk volt az egyház születésekor is, hisz akkor írták az evangéliumokat, amelyekben szerepel Jézus anyja. Például a János-evangélium vége felé is, amikor a kereszten Jézus ezt mondta Jánosnak, rámutatva Máriára: „Nézd, ő a te anyád!”, és rámutatva Jánosra, ezt mondta Máriának: „Nézd, ő a te fiad” (Jn 19,26–27). Origenész, amikor a 2. század végén megírta a János-evangélium kommentárját, akkor ehhez a szakaszhoz azt említi meg, hogy ez volt Jézus szellemi végrendelete: Máriát minden ember számára édesanyjává rendelte.

A hívők már akkor is égi anyjukként tisztelték az Istenszülőt. Origenész írásba foglalta, amit akkor az emberek Máriáról gondoltak. És ez nagy dolog: egy haldokló utolsó szavait komolyan kell venni, pláne, ha az a haldokló Jézus. Az ember halála előtt megfontolja szavait, és csak a leglényegesebbeket mondja. Jézus is lényegesnek és fontosnak tartotta ezt elmondani Máriának, Jánosnak és az evangélium által nekünk.

Említésre méltó még egy feljegyzés Máriáról a kora kereszténység idejéből: tenger csillagának nevezték. Régen a csillagok állása szerint tájékozódtak az emberek. Ha felhők takarták el a csillagokat, nem tudták, merre menjenek. Ha a bűn és a hitetlenség felhői eltakarják Mária alakját, mi is tévelygünk. Szentföldön a híres bibliai Kármel-hegy lankáin épült a kármeliták első temploma, a Stella Maris-templom, azaz a tengernek csillaga templom. A kolostortól nem messze áll egy épület világítótoronnyal, a bejárat fölött Madonna-szobor. Ezt az együttest nevezik Stella Marisnak, a tenger vezérlő csillagának. Hófehérre meszelt falával sokáig útmutatóként is szolgált. A tengeren irányt kereső hajósok, amikor megpillantották a templomot, érezték: jó úton járnak, hamarosan révbe érkeznek. Mi is, ha Máriát úgy látjuk, ahogy a kinyilatkoztatás élénk tárja, érezzük, hogy jó úton járunk.

Mária Jákob létrája. Ha Jézus Márián keresztül jött el hozzánk, nekünk is a legbiztosabb út Márián keresztül vezet Jézushoz. Látjuk tehát, hogy a Mária-tisztelet nem új jelenség az egyház életében, hanem ősi, az egyház lényegéhez tartozó dolog. Ha a Szentírás semmi mást nem írt volna Máriáról, csak azt, hogy Jézusnak volt egy édesanyja, akit Máriának hívtak, már ez is elég lenne, hogy tiszteljük, szeressük őt.

Egy alkalommal Jézus tanított. Olyan sokan voltak a házban, hogy még kint is álltak az emberek. Akkor megérkezett Jézus anyja és rokonai. Megálltak kint és beüzentek: „Anyád és testvéreid kint állnak, és beszélni akarnak

veled.” Jézus felhasználta ezt az alkalmat, hogy tanítson, és így szólt: „Ki az én anyám, és kik az én testvéreim?” Aztán kitérte karját tanítványai felé, és így szólt: „Ezek az én anyám és testvéreim. Aki teljesíti mennyei Atyám akaratát, az mind testvérem, nővérem és anyám.” (Mt 12,46–50) Ez számunkra vigasztaló. Mind-egy, hogy mikor élünk, melyik földrészen, mi mindannyian Jézus anyjává, rokonaivá válhatunk, ha teljesítjük a mennyei Atya akaratát. Annyira kerülünk szoros kapcsolatba, amennyire teljesítjük az ő akaratát. Ebből a szempontból is a legszorosabb, legközvetlenebb rokona Jézusnak Mária, mert ő teljesítette legjobban a mennyei Atya akaratát.

A Szent Szület Jézus felvitte a mennybe, hogy nekünk is legyen égi anyánk. Olyan szerető volt ez az édesanya, hogy amikor Jézus elhagyta a mennyet s minden ragyogását, s megszületett egy szegény jászolban, akkor sem volt hazátlan, nincstelen soha, mert a Szűzanya karjai oltalmazták. Tudta, mit jelent az, hogy az angyalok serege kíséri mindenüvé, de ez sem ér fel egy édesanya ölelő karjával.

Gárdonyit említettem a legelején, végezetül hadd idézzem megint őt. Az *Útra-készülés* az egyik legjellegzetesebb kötete, mert láttatja komoly Isten-keresését. Megmutatja az embert, aki meg is találja azt, amit keresett, és ezt az élményét osztja meg velünk. A mű Szűz Mária említésével végződik:

„S ha jó az éj, s én ujra visszatérek,
egynéhány szál gyöngyvirágot letépek,
és felviszem a csillagfényes égbe.
Megkeresem a Jézus anyját véle.
A Jézus anyját, kinek képei
oly búsak lenn és olyan szenvedők!
Hadd lássam egyszer mosolyogni őt!”